

Nr 248.

Av herr Nordenson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943, m. m.

I en den 9 april 1943 dagtecknad proposition nr 193 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943. Förslaget överensstämmer i huvudsak med förordningen om krigskonjunkturskatt för år 1942.

I de direktiv, som av chefen för finansdepartementet lämnats departementets skatteberedning, har departementschefen understrukit, att särskilt beaktande måste ägnas ifrågavarande beskattnings inriktning såsom ett led i det allmännas strävanden för stabilisering av prisnivån. Utan tvivel är detta en angelägenhet av utomordentlig betydelse. Om krigskonjunkturbeskattningen allt fortfarande utformas så, att produktionshämmande verkningar av beskattningen uppstå, medförande en minskning av varutillgången i marknaden, äventyras emellertid det penningpolitiska syftet. De belopp, som inflyta genom krigskonjunkturbeskattningen, äro icke av den storleksordning i förhållande till nationalinkomsten, att beskattningens inverkan å köpkraften kan anses vara av nämnvärd betydelse, helst om den inflytande krigskonjunkturskatten ses i förhållande till de enorma skattebelopp, som på andra vägar genom såväl direkt som indirekt beskattning indragas till det allmänna.

Om man tager hänsyn allenast till de konstaterade verkningarna i samhälls-ekonomiskt och företagsekonomiskt avseende av krigskonjunkturbeskattningen och jämväl beaktar de med denna beskattning förbundna betydande taxeringstekniska svårigheterna, kan man enligt vår mening näppeligen undgå att bibringas den uppfattningen att krigskonjunkturbeskattningen, enligt vilken till grund för skatteplikten lägges en skattskyldigs inkomstförhållanden under en numera så avlägsen tid som åren 1937 och 1938 och som bygger på presumptionen, att eventuell inkomstökning därefter har karaktär av krigsvinst, är mogen för avveckling. De skäl av folkpsykologisk natur som anförts till stöd för beskattningens bibehållande förlora utan tvivel alltmer i styrka ju längre man avlägsnar sig från tiden för krigsutbrottet och ju mer samhället och näringslivet nödgas anpassa sig efter krigsförhållandenas krav.

Om krigskonjunkturskatten likväl anses böra bibehållas, är det emellertid nödvändigt att denna utformas så, att dess skadliga verkningar i största möjliga mån mildras. Strävandena att skydda penningvärdet böra givetvis icke få förhindra åtgärder för produktionens stödjande och beredskapsåtgärder för mötande av efterkrigstidens väntade påfrestningar, i den mån dylika åtgärder låta sig förenas med dessa strävanden. Då det under de första krigs-

åren visade sig, att krigskonjunkturbeskattningens produktionshämmande verkningar äventyrade rikets försvarsberedskap och folkförsörjningen under krisen, bemyndigade riksdagen genom skrivelse den 18 december 1940 Kungl. Maj:t att under vissa förutsättningar medgiva eftergift av eller befrielse från krigskonjunkturskatt, ehuru en särbeskattning av krigsvinster vid denna tid kort efter krigsutbrottet kunde anses utgöra ett mera naturligt led i skattesystemet än vad för närvarande är fallet. Till dessa tidigare dominerande problem försvarsberedskapen, kristidsförsörjningen och penningvärdets bibehållande har numera kommit ytterligare ett, som aktualiserats allt mer i samma mån man tror sig kunna skönja möjligheten av krigets upphörande och vars betydelse för den framtida välfärden knappast torde kunna över-skattas, nämligen beredskapsåtgärder för efterkrigstiden. Departementschefen berör denna fråga, då han framhåller, att det för näringslivets upprätthållande tydligen vore av största värde, om en utökning av den för fredsbehov avsedda investeringsverksamheten kunde äga rum. Han anför emellertid i annat sammanhang, att investeringsverksamheten för närvarande vore av den omfattningen, att åtgärder vore påkallade för dess begränsning med hänsyn till brist på material och arbetskraft.

Under sådana förhållanden framstår det såsom desto angelägnare, att krigskonjunkturbeskattningen utformas så, att den främjar sådana åtgärder, som utan att kräva omedelbara nyinvesteringar eller allenast jämförelsevis obetydliga sådana syfta att stärka näringslivets beredskap under efterkrigsåren. I detta avseende märkas särskilt de i propositionen behandlade frågorna rörande industriens bidrag till den tekniskt-vetenskapliga forskningen samt det av departementschefen avvisade förslaget om rätt till i skattehänseende avdragsgilla avsättningar för framtida behov, i främsta rummet byggnads- och reparationsarbeten.

En omarbetning av författningsförslaget bör enligt vår mening äga rum i nedannämnda hänseenden.

1. *Industrieföretagens bidrag till den tekniskt-vetenskapliga forskningen.*

Det lär icke vara erforderligt att i detta sammanhang ingå på en närmare redogörelse för de åtgärder från statsmakternas sida, som redan vidtagits eller äro under förberedande för ett rationellt ordnande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen. Vi hänvisa härutinnan till Kungl. Maj:ts proposition nr 282 till 1942 års riksdag angående anslag för budgetåret 1942/43 till tekniskt-vetenskaplig forskning m. m. samt nr 284 angående anslag till uppförande av byggnad för skogsproduktforskningen. Det må allenast understrykas, att den verksamhet som åsyftas obestriddligen är av utomordentligt värde icke blott för övervinnande av kristidens svårigheter utan först och främst för den allmänna välfärden efter krigets upphörande, icke minst under de vanskliga

förhållanden, som kunna befaras uppstå vid industriens omställning från krigs- till fredsproduktion.

För klarläggande av den beskattningsfråga det här gäller torde det vara lämpligt erinra om hur skogsproduktforskningen enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända förslag organiserats. Det förefaller icke osannolikt, att forskningsinstitutet inom andra branscher komma att organiseras enligt sådana grunder, att uppkommande beskattningsfrågor bliva i huvudsak likartade.

Enligt ett i sistnämnda proposition intaget avtal mellan Kungl. Maj:t och stiftelsen "Svensk Träforskning", som bildats av branschorganisationerna inom träförädlingsindustrien, har stiftelsen åtagit sig att medverka till inrättande och drivande av ett forskningsinstitut, benämnt "Svenska Träforskningsinstitutet", vars syfte skall vara att i nära samarbete med tekniska högskolan i Stockholm bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning rörande skogens produkter, deras sammansättning och egenskaper samt rationella förädling och utnyttjande ävensom att i samband härmed medverka till utbildningen av tekniker och forskare inom av institutets verksamhet berörda områden. Institutets angelägenheter skola handhavas av en styrelse, bestående av ordförande och tio ledamöter. Därav förordnar Kungl. Maj:t ordförande och fem ledamöter. Fem ledamöter, representerande träförädlingsindustriens olika branscher, utses av stiftelsen.

Statsverket bestrider kostnaden för erforderliga byggnader, som skola förbli statsverkets egendom. De skola omfatta följande utrymmen:

a) laboratorier företrädesvis avsedda för grundläggande forskning inom de trätekniska, träkemiska och papperstekniska områdena samt i anslutning härtill särskilda utrymmen för allmänna analysarbeten;

b) laboratorier företrädesvis avsedda för tillämpad forskning, apparatförsök och provningar inom cellulosa-, pappers- (inklusive papp-), trämasse- och wallboardbranscherna (centrallaboratorier);

c) gemensamma utrymmen, såsom lokaler för administration, bibliotek, vaktmästare, etc.;

d) utrymmen huvudsakligen avsedda att utnyttjas för undervisning och övningar vid tekniska högskolan i Stockholm, i första hand i ämnena cellulosteknik och träkemi samt pappersteknik.

Stiftelsen åtager sig att för disposition av centrallaboratorierna betala årlig hyra motsvarande 6 procent av byggnadskostnaderna för dessa samt förbinder sig att bekosta och anskaffa den för verksamheten vid institutet och till detta anknutna centrallaboratorier erforderliga utrustningen. Sådan utrustning förblir stiftelsens egendom.

Kungl. Maj:t förbinder sig att genom årliga anslag bidra till kostnaderna för den grundläggande forskningen vid institutet ävensom för dettas allmänna administration.

Stiftelsen åtager sig enligt avtalet att medverka till organisation och administrering av institutets och de anknutna centrallaboratoriernas verksamhet och ansvarar härvid för att sådana medel ställas till förfogande för verksamheten, att denna snarast möjligt kan utbyggas till viss närmare angiven omfattning. Kostnaderna för verksamhetens bedrivande utöver de bidrag Kungl. Maj:t lämnar skola bestridas av stiftelsen medelst anslag, som för ändamålet ställas till förfogande av industriella branschsammanlutningar, enskilda företag eller personer.

I det av Sveriges industriförbund m. fl. näringsorganisationer åberopade yttrandet anföres, att under såväl redan avslutade som pågående förhandlingar från näringsföretagens sida hade ådagalagts villighet att medverka till upprättande och drivande av forskningsinstitut inom olika näringsgrenar genom betalande av såväl engångs- som årliga bidrag. Näringsföretagen hade därvid förutsatt såsom självklart, att sådana bidrag vore i beskattningshänseende avdragsgilla, då de uppenbarligen utgjorde omkostnader i rörelsen. För den fortsatta organisationen av ifrågavarande verksamhet och dess bedrivande vore det emellertid angeläget att varje tvekan om bidragens karaktär av vid beskattningen avdragsgilla omkostnader undanröjdes. Med hänsyn till krigskonjunkturskatteförordningens vaga och svårtolkade bestämmelser syntes emellertid, såvitt krigskonjunkturskattetaxeringen anginge, avdragsrätten icke under alla förhållanden kunna anses klar.

Näringsorganisationerna hemställde därför, att i krigskonjunkturskatteförordningen för år 1943 måtte inrymmas ett förtydligande stadgande, varav klart framginge, att såväl ifrågavarande engångsbidrag som de årliga bidragen finge avdragas vid merinkomstens beräkning, och anhöllo tillika, att i samband med framläggande av förslag till dylikt stadgande måtte bekräftas, att nämnda bidrag enligt gällande rätt finge avdragas vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt.

Det i anledning härav i propositionen intagna yttrandet av departementschefen kan icke anses vittna om någon större förståelse för denna betydelsefulla fråga. Likväl konstaterar han till en början, att det allmännas intresse för tillkomsten av institut för dylik forskning tydligt ådagalagts. En "fullständig eftergift" av krigskonjunkturskatt för ifrågavarande bidrag anser han icke böra medgivas. Från statens sida hade icke räknats med att även företagens anpart i realiteten skulle "till stor del bäras av det allmänna på det sätt att staten avstode från den tillkommande skatteintäkt".

Departementschefen anför vidare, att enligt hans förmenande vissa delar av den kostnad varom här är fråga torde vara avdragsgilla enligt redan gällande bestämmelser, nämligen i den mån vederbörande företag skulle erhållit avdrag för kostnaden, om de direkt nedlagt densamma för egen räkning. Om så skett, torde vederbörande företag kunnat erhålla avdrag för överpris å anläggningskostnaden samt dessutom för driftkostnader i allmänhet. Det

tillägges, att denna avdragsrätt torde kunna antagas bliva av ej ringa betydelse.

Såvitt vi kunna finna avser departementschefens yttrande allenast krigskonjunkturskattetaxeringen. Ehuru det enligt vår mening icke borde råda tvivel om att ifrågakarande bidrag äro hänförliga till kostnader i rörelsen och således avdragsgilla vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, finna vi beklagligt, att denna fråga icke blivit klarlagd, icke minst av den anledningen, att ett dylikt klarläggande skulle hava varit ägnat att jämväl belysa frågan rörande avdragens behandling i krigskonjunkturskattelhänseende.

Såsom departementschefen framhåller är det huvudsakligen de bidragsgivande företagen som förväntas komma att draga den omedelbara nyttan av forskningsresultaten. De åtaga sig dessa utgifter därför, att de räkna på sådant resultat av forskningsverksamheten att deras vinstmöjligheter förbättras. Dessa ökade vinster komma givetvis att beskattas i vanlig ordning, och det synes icke finnas någon rimlig anledning att icke låta de utgifter, som utgjort en förutsättning för förvärvande av dessa presumtiva vinster, erhålla samma skatterättsliga behandling som övriga omkostnader för intäkternas förvärvande. Genom att beloppen överlämnas till den för ändamålet bildade fristående stiftelsen avhända sig företagen definitivt äganderätten till densamma, och genom den statliga representationen i forskningsinstitutens styrelser komma medlen i viss mån under det allmännas kontroll så att all risk för att de icke skulle användas för avsett ändamål måste anses utesluten.

Företagen komma självfallet att yrka avdrag för dessa bidrag i de allmänna självdeklarationerna, och man torde vara berättigad antaga, att avdragen även i regel komma att medgivas av beskattningsnämnderna. Icke minst med hänsyn till det i åtskilliga avseenden dunkla och svårförståeliga uttalandet i den föreliggande propositionen synes emellertid viss risk föreligga att en eller annan beskattningsnämnd kommer att ställa sig avvisande. Även om rättelse bör kunna vinnas i skattedomstolarna, skulle underlåtenhet att i tid klarlägga beskattningsfrågan försvåra och förhala pågående förhandlingar rörande upprättande av ytterligare forskningsinstitut. Det har för övrigt visat sig, att så redan har varit fallet. Innan företagen kunna åtaga sig förpliktelser av denna omfattning, måste de givetvis äga full klarhet i frågan, huruvida de kostnader, nämnda förpliktelser medföra, skola bestridas av beskattade vinstmedel eller ej. Tidigare hava företagen som nämnts förutsatt såsom självklart, att utgifterna vore avdragsgilla. Under de nu pågående förhandlingarna anse de sig icke med säkerhet kunna utgå från denna förutsättning.

Beträffande taxeringen till krigskonjunkturskatt har departementschefen, som ovan angivits, lämnat vissa direktiv för prövning av avdragsrätten. Avdrag skulle vara medgivet "i den mån vederbörande företag skulle erhållit avdrag för kostnaden, om de direkt nedlagt densamma för egen räkning", och

därvid torde företaget kunnat erhålla avdrag för överpris å anläggningskostnaden samt dessutom för driftkostnader i allmänhet.

Om dessa direktiv tillämpas å de till skogsforskningsinstitutet utgående bidragen, uppställa sig omedelbart till besvarande en del frågor av förtämligen invecklad natur. Bidragen emottagas av stiftelsen Svensk Träforskning, som därför till en början anskaffar för de s. k. centrallaboratorierna erforderlig utrustning av maskiner etc. Meningen synes vara, att de bidragsgivande företagen skola tillgodoföras överprisavdrag å dessa stiftelsen tillhöriga maskiner. Härjämte skola företagen åtnjuta avdrag för bidragen i den mån dessa motsvara stiftelsens anslag för centrallaboratoriernas driftkostnader. Till dessa driftkostnader måste givetvis även hänföras procentuella årliga värdeminskningsavdrag å maskinerna. Eftersom bidragen i sin helhet skola användas, förutom till ömförmälda anskaffning av maskiner o. dyl., till täckande av utgifterna för hyra, löner etc., skulle — under förutsättning att inga medel av stiftelsen fonderades — företaget det år anskaffningen sker erhålla avdrag för hela bidraget med undantag av den del som motsvarar anskaffningskostnaden för maskinerna, minskad med överprisavdraget och det på anskaffningsåret belöpande procentuella avdraget. Andra året erhåller företaget — under förutsättning att fortfarande ingen fondering verkställes och att ej heller nyanskaffning sker — avdrag för hela bidraget och dessutom för det å nämnda år belöpande procentuella värdeminskningsavdraget å de stiftelsen tillhöriga maskinerna.

Vi kunna icke finna annat än att en på dylika beräkningar grundad avdragsrätt innebär en riktig tillämpning av de i propositionen meddelade direktiven. Det torde utan vidare vara klart, att verkställande av sådana beräkningar skulle bliva förenat med utomordentliga svårigheter. De bidragsgivande företagen äro spridda över hela riket. Samtliga provningsnämnder skulle således bliva nödsakade att förskaffa sig ingående kännedom om den ovanberörda stiftelsens och andra likartade stiftelsers användning av de inflytna medlen. Beräkningarna skulle, eftersom nyanskaffningar säkerligen bleve regelbundet förekommande, ofta bliva förtämligen invecklade. Än mer skulle detta bliva fallet, om stiftelsen, såsom meningen ursprungligen varit, fonderat en del av de inflytande medlen för säkerställande av den planerade verksamheten. När dessa medel sedermera toges i anspråk, skulle utredning även bliva erforderlig rörande deras användning samt beräkning verkställas angående de bidragsgivande företagens andel i de medel som användas. Företagen skulle därefter medgivas avdrag ett eller flera år efter det, då de utgivit bidragen till stiftelsen.

Den enligt dessa direktiv konstruerade avdragsrätten skulle svårligen kunna praktiskt tillämpas. I de fall, då så likväl kunde ske, bleve resultatet föga tillfredsställande. Dylika beskattningsgrunder skulle vidare nödvändiggjöra en i hög grad betungande detaljredovisning för såväl stiftelsen som forsk-

ningsinstitutet och verka hämmande å strävandena att medelst fondering säkerställa institutens verksamhet.

Enbart de brister i taxeringstekniskt hänseende, som vidlåda den enligt direktiven konstruerade avdragsrätten, borde utgöra tillräckliga skäl för avvisande av en dylik lösning och endast tvingande skäl synas kunna utgöra en rimlig förklaring till ett sådant ställningstagande från statsmakternas sida, då det gäller beskattningsfrågan, att organiserandet och bedrivandet av denna verksamhet, för vilken statsmakterna tidigare ådagalagt det största intresse, genom olämpliga och obilliga beskattningsbestämmelser i en tillfällig skatteförfattning hämmas och försvåras.

Vid bedömande av de verkningar i statsfinansiellt hänseende, en inskränkning i den av näringsorganisationerna yrkade avdragsrätten skulle beräknas medföra, märkes att de maskiner och den övriga apparatur, varom här är fråga, i regel måste vara av den mest moderna och fulländade beskaffenhet. På grund av ständigt fortgående förbättringar och nya uppfinningar kan användbarhetstiden i allmänhet antagas bliva jämförelsevis kort. I den mån de nyanskaffade maskinernas användbarhetstid icke sträcker sig utöver den tidrymd, krigskonjunkturbeskattningen må komma att fortfara, skulle en obegränsad avdragsrätt icke medföra någon minskning i skatteunderlaget utan allenast en förskjutning därav så tillvida, att anskaffningskostnaden finge avdragas under det beskattningsår, bidraget utgivits av vederbörande företag, i stället för att fördelas på de olika beskattningsåren. En sådan förskjutning av avdragsrätten skulle uppenbarligen ur alla synpunkter vara befogad, helst som man därigenom skulle komma ifrån den verklighetsfrämmande konstruktionen att sätta företagets avdragsrätt i relation till överprisavdrag och värdeminskningsavdrag å stiftelsens egendom.

En minskning av skatteunderlaget vid krigskonjunkturskattetaxeringen skulle allenast uppkomma i den mån de bidrag, som använts för anskaffning av maskiner med längre varaktighetstid, icke bleve konsumerade av överpris- och värdeminskningsavdrag. Att beräkna denna andel av bidragen låter sig svårigen göra, men med största sannolikhet torde man kunna antaga, att den komme att uppgå till ett jämförelsevis obetydligt belopp icke blott i förhållande till redan beviljade och väntade statsanslag för ifrågavarande ändamål utan även i förhållande till de från företagen utgående bidragen i deras helhet. Påståendet att "en mycket stor del" av kostnaden för dessa bidrag skulle komma att vila å staten, kan därför knappast vara befogad.

Vid en avvägning mellan de fördelar, som i olika avseenden skulle vinnas genom en obegränsad avdragsrätt för företagets bidrag vid krigskonjunkturskattetaxeringen, och verkningarna därav å skatteunderlaget vid denna taxering, måste emellertid i främsta rummet beaktas, att dessa utgifter i eminent grad äro produktionsfrämjande. Om man vinner åsyftade resultat av den tekniskt-vetenskapliga forskningen, kommer delta icke blott att främja in-

dustriens förmåga att bereda sysselsättning åt de arbetare, som vid krigsproduktionens upphörande eljest måste befaras bli drabbade av arbetslöshet, och därigenom förvandla dessa från understödstagare till skattedragare, utan även att verka höjande å det av företagen redovisade skatteunderlaget. Det kan icke, även ur rent statsfinansiella synpunkter, vara välbetänkt att i anledning av en tillfällig, jämförelsevis obetydlig nedgång i skatteintäkterna minska förutsättningarna för en så effektiv forskningsverksamhet, att bästa möjliga resultat därav uppnås, samt försvåra och förhåla redan pågående och väntade förhandlingar angående organiserandet av ytterligare forskningsinstitut.

Att den yrkade avdragsrätten för ifrågavarande bidrag icke med fog kan väcka betänkligheter ur penningpolitiska synpunkter torde vara uppenbart.

Under sådana förhållanden lär allenast återstå att undersöka, huruvida en dylik avdragsrätt i så hög grad skulle strida mot hittills tillämpade grundläggande principer för krigskonjunkturbeskattningen, att man av denna anledning bör avstå från en lagstiftningsåtgärd, som ur andra synpunkter befinnes välbetänkt. Departementschefen synes med sitt uttalande, att kostnaderna för bidragen till stor del skulle komma att bäras av staten, vilja giva uttryck för den meningen, att företagen genom att få avdraga dessa bidrag vid krigskonjunkturskattetaxeringen skulle komma i åtnjutande av en oberrättigad förmån eller m. a. o., att en sådan avdragsrätt skulle strida mot rättvisekravet vid taxeringen. Departementschefen framhåller emellertid å andra sidan, att den avdragsrätt, som redan enligt direktiven skulle medgivas, "torde kunna antagas bli av ej ringa betydelse". Ofta nog skulle, såsom av det ovan anförda framgår, även enligt dessa direktiv avdrag medgivas för bidragen i deras helhet. Ett bifall till näringsorganisationernas yrkande skulle därför innebära allenast en jämförelsevis obetydlig utvidgning av den avdragsrätt, departementschefen anser föreligga enligt gällande rätt. Tillämpning av riksdagens ovanberörda bemyndigande innebär ett i det allmännas intresse framtvingat klart avsteg från rättvisepincipen, därvid företagen ofta nog berättigas att behålla och fritt förfoga över uppkommande krigsvinst eller viss del därav. I förevarande fall åter är det endast fråga om ett undantagande från krigskonjunkturbeskattning av medel, som företagen disponera för produktionsfrämjande utgifter. Redan av denna anledning kan det icke anses riktigt, att beteckna avdragsrätten såsom en "eftergift" av skatt. Såsom ovan framhållits måste numera beredskapsåtgärder för efterkrigstiden anses vara av samma utomordentliga betydelse för det allmänna som den verksamhet, vilken enligt riksdagens bemyndigande utgör förutsättning för eftergift. Även om en obegränsad avdragsrätt skulle innebära avstående från ett rättmätigt skatteanspråk å någon del av ifrågavarande bidrag — uttrycket "fullständigt eftergift" är under alla förhållanden missvisande — skulle en dylik avdrags-

rätt således stå i god överensstämmelse med de principer för uttagande av krigskonjunkturskatt, som tidigare av Kungl. Maj:t och riksdagen tillämpats.

Vi hålla emellertid före, att något rättmätigt skatteanspråk icke i detta fall föreligger. De skäl som skulle kunna anföras mot den yrkade avdragsrätten kunna endast grundas å en verklighetsfrämmande taxeringsteknisk konstruktion. Enligt 3 § i de tidigare krigskonjunkturskatteförordningarna liksom ock enligt det föreliggande förslaget skall vid merinkomstens beräkning sådana avvikelser ske från den jämlikt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt gjorda inkomstst uppskattningen, vilka erfordras för åstadkommande av likformighet i inkomstberäkningen för de olika åren. Ehuru denna s. k. likformighetsregel icke åberopats av departementschefen, synes dock hans argumentering ytterst grunda sig å den princip, som däri kommit till uttryck. Att driva likformigheten så långt, att avdrag för bidrag till dylika forskningsinstitut skulle förvägras av den anledningen, att sådana bidrag icke utgått under förkrigsinkomståren 5 å 6 år tidigare, då instituten ännu icke voro organiserade utan forskningen i förekommande fall bedrevs av varje företag för sig, vore befogat allenast under den förutsättningen, att all utveckling inom näringslivet — speciellt å det tekniska forskningsområdet — skulle hava avstannat vid sista förkrigsinkomstårets utgång. Den "likformighet", som enligt ovanberörda stadgande åsyftas, bör icke rimligen drivas längre än att skälig hänsyn tages till de olikartade betingelserna för näringsverksamhetens bedrivande under de olika verksamhetsåren. Varje tid har sina speciella problem. Under nuvarande förhållanden framstå bidragen till forskningsinstitutet — vare sig företaget åtnjutit "krigsvinst" eller ej — såsom en normal och ofrånkomlig utgift för ett rationellt skött företag, som är i tillfälle lämna dylikt bidrag till ett inom företagets bransch verksamt forskningsinstitut.

Varken den s. k. likformighetsregeln eller andra bestämmelser i den föreslagna krigskonjunkturskatteförordningen kunna således anses utgöra hinder för medgivande av obegränsad avdragsrätt. Ett stadgande om dylik avdragsrätt skulle därför icke, såsom departementschefen gör gällande, innebära "en allmän eftergift av krigskonjunkturskatt beträffande utgifter för ifrågasvarande ändamål" utan i realiteten allenast ett sådant tillrättaläggande och förtydligande av krigskonjunkturskatteförordningens bestämmelser, att dessa icke vid en fiskalisk tolkning komme att medföra för den enskilde obilliga och ur allmän synpunkt icke önskvärda verkningar. Detta synes lämpligen böra ske genom ett uttryckligt stadgande i krigskonjunkturskatteförordningen.

Beträffande avdragsrätten vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt må ytterligare anmärkas, att även om avdrag allenast skulle medgivas i enlighet med de av departementschefen i fråga om krigskonjunkturbeskattningen meddelade direktiven, bidragen i sin helhet skulle bliva avdragsgilla, ehuru en till synes meningslös och synbar-

ligen besvärlig uppdelning därav å olika beskattningsår i vissa fall skulle bli nödvändig. Ett aktiebolag, som använde sig av fri avskrivning å inventarier och lämnade bidrag till stiftelsen "Svensk Träforskning", bleve berättigat till omedelbart avdrag för sitt bidrag, i den mån detta icke fonderades. Först när de fonderade medlen toges i anspråk av stiftelsen, finge avdrag därför av företaget åtnjutas. Ett företag, som icke använde sig av fri avskrivning, nödgades uppdelna den del av bidraget, som av stiftelsen användes för maskinanskaffning, å den tid varunder maskinerna vore användbara. Sådana uppdelningar av avdragen för till stiftelsen med full äganderätt överlämnade bidrag överensstämman emellertid icke med kommunalskattelagens stadganden om rätt beskattningsår. Att avdragsrätten enligt departementschefens mening skulle vara mera begränsad vid taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt än vid krigskonjunkturskatttaxeringen måste givetvis anses utslutet. Ett klarläggande uttalande, att bidragen jämlikt gällande bestämmelser omedelbart äro avdragsgilla vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt är emellertid tydligen av behovet påkallat. Intet skäl föreligger att motsätta sig näringsorganisationernas hemställan om ett dylikt uttalande.

2. I beskattningshänseende avdragsgilla avsättningar för byggnads- och reparationsarbeten m. m.

I det av Sveriges industriförbund m. fl. näringsorganisationer avgivna yttrandet hava organisationerna, under framhållande av att krigskonjunkturbeskattningens stabiliserande verkan å penningvärdet måste antagas vara jämförelsevis obetydlig, anfört bland annat, att ett effektivare skydd för penningvärdet säkerligen skulle åstadkommas därigenom, att näringsföretagen bereddades möjlighet till sparande genom utsträckt rätt att verkställa vid all beskattning avdragsgilla avsättningar till investeringsfonder för framtida behov. Organisationerna syftade härvid i främsta rummet på investeringsfonder för nybyggnader och reparationsarbeten. Genom att medgiva dylika skattefria avsättningar skulle man icke blott stimulera näringsidkarnas sparvilja. Om det vore riktigt, såsom skatteberedningen förutsatt, att för närvarande bedreves en byggnadsverksamhet, särskilt i form av reparationsarbeten, som icke vore önskvärd, skulle man härjämte vinna, att intresset för sådana arbeten bortföle och att därigenom svårtillämpade kontrollbestämmelser gjordes överflödiga. Ett dylikt sparande borde självfallet ingå såsom ett led i de för en framgångsrik valutavärd nödvändiga sparåtgärder av olika slag, vilka vore påkallade hos samtliga befolkningsgrupper.

Organisationerna framhöll vidare, att med hänsyn till nu rådande förhållanden på det ekonomiska området syntes skattelagstiftningen i sin helhet böra bli föremål för sådana reformer, varigenom sparviljan stimulerades.

För näringsföretagens del borde detta lämpligast ske genom utsträckt rätt till i beskattningshänseende avdragsgilla avsättningar till investeringsfonder. Sveriges industriförbund hade i en underdånig skrivelse den 10 december 1942 framhållit, att de rörande sådan fondering redan utfärdade författningarna vore synnerligen svåra att överblicka och att de bestämmelser, som gällde för de olika avsättningarna, framstode såsom i hög grad irrationella, samt hemställt om sådan omarbetning av ifrågavarande bestämmelser, att de kunde av de skattskyldiga överblickas, vilket vore en första förutsättning för möjligheten av deras användande. Vad krigskonjunkturbeskattningen angående borde den rätt till avsättning till investeringsfonder, som organisationerna ansåge önskvärd för stimulerande av sparandet och främjande av näringslivets beredskap att möta efterkrigstidens krav, medgivas antingen direkt eller genom provisorisk påföring. Avdragsrätten syntes böra vara principiellt obegränsad och till sin omfattning reglerad allenast med hänsyn till möjligheten av missbruk. Såsom villkor för rättens begagnande borde föreskrivas, att mot avsättningen svarande belopp nedsattes i riksbanken eller bundes i statsobligationer.

Statens priskontrollnämnd har erinrat, att i den allmänna diskussionen om krigskonjunkturskatten dess verkan att föranleda ökade kostnader för bland annat reparationer ofta framhävts och att en sådan verkan i nuvarande läge måste bedömas såsom särskilt ogynnsam. En väg att åstadkomma inskränkning av reparationer och investeringar under nuvarande förhållanden vore den att medgiva befrielse från krigskonjunkturskatt för sådana avsättningar till investeringsfonder, som uppfyllde vissa villkor. Dessa villkor skulle innebära, att ifrågavarande medel spärrades på ett sådant sätt, att likviditeten på penningmarknaden minskades. Vidare skulle medlen användas för investeringar under viss tidsperiod efter krigets slut efter regeringens bestämmande. Därest företagen icke iakttog de uppställda villkoren, skulle krigskonjunkturskatt få erläggas i efterhand för de avsatta medlen. Enligt nämndens uppfattning borde här skisserade uppslag göras till föremål för särskilda överväganden.

I en den 5 mars dagtecknad promemoria angående reglering av byggnadsverksamheten genom lagstiftning om byggnadstillstånd m. m. har direktören Gustaf Söderlund även förordat rätt till dylika skattefria avsättningar.

Han anför i denna del:

”I fråga om de olägenheter, som följa av en allmän byggnadsreglering, och de svårigheter, som möta densamma, föreligger en avgjord skillnad mellan å ena sidan nya byggnader och anläggningar, å andra sidan *reparationer och annat underhållsarbete* å redan existerande byggnader och anläggningar. I det förra fallet sker en i viss mån ny inriktning eller bestämd förändring, resp. utökning av verksamheten, vars nödvändighet i nuvarande läge kan behöva granskas, i det senare fallet avses huvudsakligen att bibehålla det en gång skapade realkapitalet vid dess tidigare användningsvärde eller produk-

tionsförmåga. Det som göres nytt är lättare att precisera och avskilja, därmed också lättare att kontrollera; reparations- och underhållsarbeten flyta ofta över i driften och tillhöra mer eller mindre den dagliga gärningen utan att kunna avskiljas och konkretiseras. Nya anläggningar av någon storleksordning kräva som regel anställning av åtminstone någon ny arbetskraft, medan även mycket omfattande underhåll skötes av företagets eget folk, ofta omväxlande med arbete i själva driften. En kontroll, som sträcker sig till reparationer och underhåll, blir mycket besvärande för företagen samt synnerligen tunghanterlig och otillfredsställande för kontrollorganet. Och en gränsdragning mellan större och mindre företag i syfte att från regleringen avskilja de senare får för dylika fall en högst opraktisk karaktär.

Nu förekommer det emellertid, att arbeten av reparations- och underhållskaraktär utföras i större utsträckning och av annat slag än som kan anses vara sakligt motiverat, och detta av särskilda skäl. Det föreligger otvivelaktigt i nuvarande skattebestämmelser, och främst då i krigskonjunkturbeskattningen, särskilda motiv för investering av driftöverskott i allehanda förbättringsarbeten av beskaffenhet att kunna i räkenskaperna avföras som utgifter och därmed undgå beskattning. Vore ej denna särskilda stimulans för handen, skulle helt visst nuvarande höga kostnader verka återhållande på lusten att utföra icke strängt nödvändiga reparationer och andra underhållsarbeten. När det gäller nya byggnader och anläggningar, föreligger näppeligen en liknande orsak till överdriven investering; vad som därvidlag kan övervinna de höga kostnadernas återhållande krafter är snabba vinstutsikter resp. spekulation i ett sjunkande penningvärde.

För det syfte, som nu är i fråga, skulle det vara av stort värde, om man kunde åstadkomma en automatisk inskränkning av den byggnadsverksamhet, som avser reparationer och underhåll, och som lättast kan uppskjutas. Detta torde låta sig göra genom att ge rörelseidkare, enskilda såväl som bolag, rätt att av vinstmedel fritt från krigskonjunkturbeskattning avsätta reparations- och byggnadsfonder, vilka han sedermera har att disponera inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer vid äventyr, att, om så icke sker, odisponerade medel efterbeskattas. Lämpligen kunde dylika fonder placeras i obligationer, som ej få säljas eller belånas under mellantiden, eventuellt på motsvarande villkor insättas i riksbanken. Anordningen innebär en konjunkturutjämnande åtgärd och är gynnsam inte bara nu, när det gäller att inskränka efterfrågan på produktionsmedel, utan även i en kommande lågkonjunktur, när investeringsverksamheten bör få så stor omfattning som möjligt.

Det kan invändas, att detta icke ger någon garanti för att erforderlig återhållsamhet iakttages. Överskjutande vinstmedel kunna ju nämligen göras skattefria ej blott genom avsättning till dylika fonder för framtida användning utan även genom omedelbar investering i, låt vara tämligen onödiga reparations- och förbättringsarbeten. Det senare kan av en och annan föredragas trots de nuvarande höga kostnaderna. Det lär emellertid kunna förutsättas, att sådant kommer att tillhöra undantagen, sedan stabiliseringssträvandena tagit bestämd form och man tror sig kunna lita på att priserna skola återgå.

Någon närmare utformning av denna tanke har i detta sammanhang icke ansetts erforderlig. Det torde få ankomma på andra beredningsorgan att bearbeta den vidare. Redan nu bör dock framhållas, att ett högsta mått på byggnadsfonder av här avsett slag torde få fastställas i förhållande till redan

existerande anläggningars värde. Sättes detta mått för lågt, ökas emellertid risken för fortsatt osund stimulans till investeringar.

Om nu anförda önskemål i fråga om skattelagstiftningen genomföres, torde reparationsarbetena kunna åtminstone till en början läggas utanför tillståndstvånget. Därmed avses emellertid icke, att området i denna del skulle lämnas helt oreglerat. Den lagstiftning, som skall ligga till grund för regleringen, kan nämligen formellt göras tillämplig även på reparationsarbeten, så att en skärpning i detta hänseende kan genomföras senare, om det skulle visa sig behöfligt. Vidare kan den nu gällande arbetsmarknadsregleringen i viss mån bibehållas beträffande dessa arbeten."

Departementschefen ställer sig emellertid avvisande till de sålunda framlagda förslagen, därvid han anför, att det givetvis ej kunde bliva fråga om att på denna väg skapa en avdragsrätt vid krigskonjunkturbeskattningen för byggnadskostnader i deras helhet, då detta skulle innebära att det allmänna avstode från skattebelopp, motsvarande i det närmaste hela kostnaden. Även beträffande reparationskostnader skulle detta i viss utsträckning kunna bliva fallet, därest nämligen fråga vore om sådana omkostnader som uppenbarligen haft till syfte att nedbringa beskattningen för beskattningsåret och som på den grund icke vore avdragsgilla för detta år. Att genom förmedling av provisorisk skattepåföring medgiva avdrag för sådan omkostnad, som ej finge avdragas, om byggnads- eller reparationsarbetena vidtoges omedelbart, endast på den grund att arbetena uppskötes till ett senare år, syntes ej vara tillräckligt motiverat. Vad åter anginge frågan om att till ett senare år överflytta i och för sig avdragsgilla kostnader av det ena eller andra slaget, syntes redan vara väl sört genom bestämmelserna om kostnadsutjämningsfond. Såvitt departementschefen kunde finna borde följaktligen syftet med delegerades förslag i denna punkt få anses väsentligen tillgodosett genom redan gällande lagstiftning.

Beträffande invändningen, att en avdragsrätt för "byggnadskostnader i deras helhet" skulle innebära, att det allmänna avstode från skattebelopp, motsvarande i det närmaste hela kostnaden, märkes till en början, att någon sådan avdragsrätt icke i de ovan återgivna yttrandena ifrågasatts, men väl avdragsrätt för avsättning till investeringsfonder, avsedda för framtida byggnads- och reparationsarbeten. Om den skattskyldige, i stället för att omedelbart igångsätta ett byggnadsföretag, till investeringsfond avsätter ett belopp, motsvarande det för närvarande icke obetydliga överpriset å den planerade byggnaden, skulle avdragsrätten för denna avsättning icke innebära, att det allmänna avstode från något som helst skattebelopp. Skatteunderlaget skulle icke vidkännas någon minskning genom avdragets medgivande. Även beträffande investeringsfonder för nybyggnader skulle således investeringsverksamheten kunna minskas utan förfång för skatteunderlaget, därest såsom villkor för avdragsrätten föreskrevs, att de fonderade medlen skulle avse byggnad för viss beräknad kostnad samt att den avdragsgilla avsättningen icke finge överstiga därå belöpande överpris.

I fråga om reparationsarbeten skulle minskning av skatteunderlaget vid krigskonjunkturskattetaxeringen ej heller uppstå, om den skattskyldige uppsköte reparationsarbetena i den mån så vore möjligt och begränsade avsättningen till det därigenom sparade beloppet. Vid taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skulle endast en i och för sig önskvärd utjämning av skatteunderlaget mellan hög- och lågkonjunktur bliva följden, även om avsättningen överstege vad som genom reparationsarbetenas uppskjutande sparats.

Departementschefen har vidare, som nämnts, under återopande av bestämmelserna om kostnadsutjämningsfond anført, att "syftet med delegerades förslag i denna punkt finge anses väsentligen tillgodosett genom redan gällande lagstiftning". Genom berörda bestämmelser lär emellertid allenast möjliggöras en överflyttning av avdragsgilla kostnader från ett år till ett annat under den tid, krigskonjunkturskatt kan komma att utgå. Samtliga ovan återgivna förslag åsyfta däremot en överflyttning av kostnaderna till tiden efter krigets slut, då krigskonjunkturbeskattningen måste förutsättas hava upphört.

Enligt vår mening skulle fördelarna icke minst i penningpolitiskt hänseende av en vidsträckt användning av dylika investeringsfonder, såväl av enskilda skattskyldiga som av aktiebolagen, bliva så betydande, att utnyttjande av denna möjlighet till sparande helst icke bör begränsas genom särskilda spärregler, såvitt krigskonjunkturbeskattningen angår. I likhet med näringsorganisationerna hålla vi därför före, att avdragsrätten vid denna taxering principiellt bör vara obegränsad. Tillräcklig garanti mot missbruk synes kunna åstadkommas genom en föreskrift, att den skattefria avsättningen icke må uppgå till högre belopp än vad som av den skattskyldige skäligen kan antagas komma att tagas i anspråk för det avsedda ändamålet.

Skulle avdragsrätten likväl anses böra begränsas genom särskilda spärregler, synes sådana böra bestämmas enligt olika grunder i fråga om avsättningar för ny- och ombyggnader och i fråga om avsättningar för reparations- och underhållsarbeten.

Vad avsättningarna till ny- och ombyggnader angå, torde av det ovan anförda framgå, att all anledning saknas att bestämma den högsta avdragsgilla avsättningen till lägre belopp än det beräknade överpriset å den planerade anläggningen. Reformens gynnsamma verkningar i penningpolitiskt och konjunkturutjämnande hänseende skulle emellertid ökas i samma mån som gränsen för den avdragsgilla avsättningen höjdes och strävandena att förbättra bostadsförhållandena å industriorter därigenom tillika främjas.

I fråga om reparations- och underhållsarbeten synes den högsta avdragsgilla avsättningen, för den händelse en spärregel anses behöfvig, på sätt direktör Söderlund föreslagit, böra sättas i relation till redan existerande anläggningars värde. Beträffande fastighet, inklusive fasta maskiner, torde därvid taxeringsvärdet kunna användas som norm och i fråga om andra tillgångar

det värde, vartill dessa skäligen med ledning av den skattskyldiges uppgifter kunna uppskattas. Därvid bör allenast en approximativ uppskattning, grundad på anskaffningsvärde och tiden för nyttjandet, vara tillfyllest.

En enligt angivna grunder anordnad avdragsrätt synes innebära en rationell lösning av problemet. Om emellertid en sådan lösning i frågans nuvarande läge icke anses kunna åstadkommas, synes det böras tagas under övervägande, huruvida det icke vore möjligt att inom ramen för gällande lagstiftning om avsättning till investeringsfonder i någon mån vinna det åsyftade resultatet.

Jämlikt 4 § förordningen den 12 juni 1942 om rätt att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond må investeringsfond för byggnader användas för avskrivning å byggnad, som uppförts under det beskattingsår, avskrivningen sker. Om de fonderade medlen i stället skulle användas till byggnadsarbeten, hänförliga till reparationer, synes dock detta icke rimligen böra föranleda anmärkning från taxeringsmyndigheternas sida. En sådan användning av fonden länder nämligen till den skattskyldiges nackdel i beskattningshänseende, eftersom kostnaderna för reparationsarbetena kunnat läggas å omkostnadskontot. Hinder synes således icke möta, att vid krigskonjunkturskattetaxeringen stadga rätt till avdrag för den begränsade avsättning till investeringsfond för byggnader, som enligt nämnda förordning må ske, under förutsättning, att den skattskyldige förbinder sig att efter Kungl. Maj:ts medgivande använda fonden i denna del antingen till bestridande av reparations- och underhållsarbeten eller till avskrivning å nybyggnad med högst det belopp, vartill det beräknade överpriset å byggnaden skulle hava uppgått, om den uppförts det år avsättningen skett, samt att medlen bindas på sätt ovan föreslagits.

Motsvarande bestämmelser synas böra meddelas jämväl beträffande investeringsfond för inventarier och varulager. Särskilt för rederiföretagen skulle ett sådant stadgande innebära en stimulanş att uppskjuta icke oundgängligen nödvändiga reparationer till efterkrigstiden.

3. Utjämningsavdraget.

I det av ovanberörda näringsorganisationer avgivna yttrandet har yrkats höjning av utjämningsavdraget samt sådan ändring i de föreslagna kvittningsreglerna, att avdraget även vid kvittning må tillgodoföras den skattskyldige.

Yttrandet är i denna del återgivet å sid. 62—64 i propositionen, till vilken vi hänvisa.

Av berörda yttrande framgår, att under förarbetena till krigskonjunkturskatteförordningen för år 1942 tre särskilda motiveringar åberopades såsom skäl för utjämningsavdraget.

Skatteberedningen framhöll, att den procentsats, enligt vilken lönetillägg med hänsyn till penningvärdeförsämringen beviljats fr. o. m. ingången av år 1942 varit bestämd till 16.7 procent och föreslog därför att utjämningsavdraget skulle beräknas efter en procentsats av 15. Sedan senare delen av år 1942 utgår emellertid lönetillägget efter 20.7 procent.

Departementschefen förklarade i 1942 års proposition att han, utan att ansluta sig till skatteberedningens skäl för avdraget, i huvudsak biträdde det slut, vartill beredningen kommit, med den motiveringen, att det icke kunde bestridas, att då en merinkomstbeskattning i allmänhet motiverades med att en viss förändring ägt rum i en rådande inkomstfördelning, motiven för densamma försvagades ju längre tid som förflöte från den tidpunkt, då förändringen skedde.

I den nu föreliggande propositionen bestrider departementschefen, att den av honom sålunda åberopade motiveringen följdriktigt leder till att avdraget vid 1943 års taxering bör beräknas efter högre procentsats än föregående år. För oss framstår det dock såsom uppenbart, att en konsekvent tillämpning av den tankegång, varåt departementschefen år 1942 gav uttryck, måste leda till en dylik höjning.

Näringsorganisationerna förklarade i sitt yttrande över det år 1942 framlagda förslaget till krigskonjunkturskatt, att utjämningsavdraget vore nödvändigt för förhindrande av att rent fiktiva vinster beskattades. Om detta berättigade önskemål skulle tillgodoses, borde den föreslagna procentsatsen av 15 avsevärt höjas.

Då penningvärdet sedan dess ytterligare försämrats, i varje fall icke förbättrats, kommer man även med tillämpning av sistnämnda motivering till det resultatet, att utjämningsavdraget nu bör höjas.

Det av departementschefen åberopade skälet mot en sådan höjning, nämligen att det förra året medgivna utjämningsavdraget avsevärt reducerat skattens belopp och inneburit en mycket betydande lättnad för de skattskyldiga, synes oss föga övertygande. De skattskyldigas reella merinkomst har icke varit högre än vad taxeringarna utvisat. Detta är anledningen till reduceringen av skattebeloppet. Att de skattskyldiga undgått beskattning för en del av den fiktiva vinst, som haft sin grund i försämrat penningvärde, kan icke betecknas såsom "en betydande lättnad" för dessa utan innebär såsom näringsorganisationerna framhållit allenast en tillämpning av den vid beskattningen gällande grundprincipen, att skatten icke skall uttagas å nominella vinster utan å ett reellt underlag.

Departementschefen finner emellertid bland annat med hänsyn till penningpolitiska synpunkter en höjning av utjämningsavdraget uteslutet. Lika litet som dessa synpunkter ansetts kunna tagas till intäkt för lönetilläggets fastlåsande vid 16.7 procent, kunna de emellertid åberopas som skäl för utjämningsavdragets bibehållande vid 15 procent. Om höjningen av utjäm-

ningsavdraget så begränsas, att procentsatsen för avdraget bestämmes till 20, synes all nödig hänsyn hava tagits till de penningpolitiska synpunkterna. Vi hålla före, att sistnämnda procentsats bör fastställas.

Beträffande rätt att åtnjuta utjämningsavdrag vid kvittning åberopa vi vad näringsorganisationerna i denna del i sitt ovanberörda yttrande anfört. Resultatet av kvittningsförfarandet blir såsom organisationerna påvisat felaktigt, om utjämningsavdrag icke medgives. Den i detta hänseende av organisationerna föreslagna rättelsen av de obilliga och i taxeringstekniskt hänseende felaktiga bestämmelserna kan icke antagas få så vittgående verkningar, att de nämnvärt kunna inverka på penningvärdet. De skäl av penningpolitisk natur, som åberopats för avvisande av detta befogade reformförslag förefalla därför föga övertygande. Så är ej heller fallet med uttalandet om att "en skattskyldig under ett tidigare år på grund av inkomstminskning nödgats inskränka sin konsumtion". Den omständigheten, att inkomstminskning förelagat under ett beskattningsår, torde i allmänhet icke, åtminstone såvitt inkomst av rörelse angår, föranleda inskränkning i den skattskyldiges "konsumtion" under samma år, allra minst om denna är en juridisk person. Något samband mellan en tillfällig, enligt bokföringsmässiga grunder beräknad inkomstminskning under ett visst år och den skattskyldiges konsumtion under samma år lär i regel icke kunna spåras.

Enligt de i propositionen föreslagna reglerna för beräkning av inkomstminskning kommer krigskonjunkturskatt att uttagas även å sådana vinstmedel, som — om de redovisats tidigare år — skulle hava konsumerats av utjämningsavdraget och på grund härav undgått krigskonjunkturbeskattning. De företag, som ansett sig böra i första hand sörja för sin konsolidering, komma således i sämre läge än de, som — t. ex. vid värderingen av sina varulager — fört en mera sangvinisk politik. Någon rationell grund har hittills icke påvisats och torde i realiteten ej heller föreligga för den ifrågavarande bestämmelsen, vars praktiska resultat icke kunna undgå att förefalla de berörda företagen stötande. De penningpolitiska och övriga syftena med krigskonjunkturbeskattningen böra uppenbarligen ej tillgodoses på bekostnad av kravet på jämnhet och rationalitet i beskattningen. Detta är emellertid vad som synes hava ägt rum vid utformandet av den ifrågavarande bestämmelsen.

Vi hålla före, att en omarbetsning av anvisningarna till 10 § punkt 3 bör ske på sätt näringsorganisationerna yrkat samt att det föreslagna stadgandet i 4 § 6 mom. sista stycket bör utgå.

4. Avdrag för avsättningar till pensionsstiftelser och andra pensionskostnader.

Den begränsade rätt till avdrag vid krigskonjunkturskatttaxeringen, som enligt nu gällande och föreslagna bestämmelser är medgiven för avsättning

till pensionsstiftelser och andra pensionskostnader. medför ur sociala synpunkter mycket beklagliga verkningar. Dessa förvärras ytterligare genom den strängt restriktiva tolkning av nämnda bestämmelser, som enligt vad länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i sitt å sid. 86 i propositionen i denna del återgivna yttrande vitsordat, vid tillämpningen kommit till uttryck.

Då de medel, varom här är fråga, i regel bindas i statsobligationer och andra värdehandlingar samt en utvidgad avdragsrätt i detta hänseende utan olägenhet skulle kunna göras beroende av att ett mot den ökade avsättningen svarande belopp investerades i statsobligationer, torde det vara uppenbart, att det icke är de penningpolitiska synpunkterna, som föranlett den snäva begränsningen av avdragsrätten.

Eftersom den civilrättsliga och skatterättsliga regleringen av detta område skedde så sent som år 1937, torde det vara uppenbart, att såväl vid tiden för krigsutbrottet som alltjämt mycket betydande brister allmänt förekomma i de fonderingar, som äro behövlige för beredande av en någorlunda tillfredsställande ålderdomsförsörjning av de betydande befolkningsgrupper, varom här är fråga. Det ligger i sakens natur, att företagens förmåga att tillgodose avsättningsbehovet är beroende av vinstresultatet. Under en lågkonjunktur bliva de frivilliga avsättningarna obetydliga eller utebliva helt, under bättre konjunkturer äro företagen ofta villiga att fylla den därigenom uppkomna bristen. Särskilt för företag med starkt varierande vinster såsom rederier m. fl. framstå dylika ojämna avsättningar såsom en normal företeelse. Krigskonjunkturbeskattningen omöjliggör emellertid praktiskt taget för flertalet företag att fullfölja ett sådant varierande avsättningsprogram. För såväl företagen som de i frågan direkt intresserade anställda skulle det dock framstå såsom skäligt och rättvist, om den under högkonjunktur påräkneliga ökningen av fonderingarna även under nuvarande förhållanden komme till stånd. Ej heller skäl av folkpsykologisk natur synas således rimligen kunna åberopas mot en sådan utvidgad avdragsrätt, att de anställda inom skäliga gränser tillätes njuta frukterna av den på grund av konjunkturförhållandena ökade vinst, de med sin arbetsinsats bidragit att skapa, i den formen, att någon del av denna vinstökning reserverades för deras försörjning vid uppkommande arbetsoförmåga. Medvetandet härom skulle säkerligen ock öka de anställdas arbetsglädje och främja produktionsresultatet samt för dem utgöra någon motvikt mot de påfrestningar, det rådande läget i olika avseenden förorsakar.

Att en dylik utvidgad avdragsrätt skulle minska skatteunderlaget vid krigskonjunkturskattetaxeringen torde dock vara påtagligt. Det har emellertid vid upprepade tillfällen understrukits, att krigskonjunkturbeskattningen icke främst åsyftar att tillgodose det statsfinansiella intresset. Med hänsyn till de fördelar, en allmänt ökad möjlighet till pensionering vid uppkommande lågkonjunktur skulle medföra, synes det oss emellertid även i detta fall starkt

kunna ifrågasättas, huruvida icke den tillfälliga reduceringen av inflytande skattebelopp skulle uppvägas av de framtida gynnsamma verkningarna i statsfinansiellt hänseende. Ett företag, som vid övergång från krigs- till fredsproduktion har möjlighet att bereda ett flertal av de äldre arbetarna och tjänstemännen pension, kan därigenom i större utsträckning, till gagn för såväl det allmänna som företaget, behålla den yngre effektivare arbetskraft, som eljest måhända skulle riskera arbetslöshet.

Skälig hänsyn till det omedelbara statsfinansiella intresset synes lämpligen kunna tillgodoses genom en spärregel, enligt vilken — utöver jämlikt gällande bestämmelser avdragsgill avsättning — avdrag må medgivas för avsättning med högst visst belopp för anställd. Detta synes icke böra sättas lägre än vad som motsvarar minimibeloppet av en årspension, i varje fall åtminstone 5 à 600 kronor. Tillika synes böra föreskrivas, att den sammanlagda avsättningen under beskattningsåret icke må överstiga den enligt försäkrings-tekniska grunder beräknade bristen i fonden. Bestämmelserna torde lämpligen kunna införas i ett sista stycke i anvisningarna till 4 § f.). De penningpolitiska synpunkterna kunna tillgodoses genom ett stadgande, att ett belopp, motsvarande i det nytillkomna författningsrummet omförmäld avsättning, skall bindas i statsobligationer.

Departementschefen har i sitt uttalande framhållit risken av missbruk, då fråga är om smärre företag av familjebolagstypen, där måhända pensioneringen till sist skulle komma att avse aktieägarna själva. Denna risk bör dock icke utgöra något oöverkomligt hinder för genomförande av en såsom önskvärd befunden reform och synes kunna elimineras genom ett stadgande, att avdragsrätt för den föreslagna ytterligare avsättningen endast må medgivas, då det befinnes uppenbart, att medlen icke i någon form kunna komma aktieägarna till godo eller eljest användas för annat än avsett ändamål.

Ett dylikt stadgande skulle enligt vår mening utgöra tillräcklig garanti mot missbruk och icke äventyra det åsyftade resultatet. Det är i främsta rummet de företag, vilka ägas av de större opersonliga kapitalsammanslutningarna, som den föreslagna reformen bör taga sikte på. Vid dessa större företags övergång till fredsdrift torde de största svårigheterna uppstå.

Om det av oss föreslagna stadgandet likväl mot förmodan icke skulle anses utgöra tillräcklig garanti mot missbruk, synes det kunna tagas under övervägande, huruvida icke prövningen av avdragsrätten i överensstämmelse med vad som är fallet vid tillämpning av det Kungl. Maj:t meddelade ovanberörda bemyndigandet efter särskild ansökan kunde hänskjutas till Kungl. Maj:t. Enligt vår mening är dock en sådan anordning icke behövlig.

5. Överprisavdrag för nyanskaffade fartyg.

För rederinäringen äro bestämmelserna om överprisavdrag för nyanskaffade fartyg av mycket stor betydelse. Enligt förslaget liksom enligt de regler,

som hittills gällt, får hela överpriset avdragas endast i fråga om ersättnings-tonnage, medan åter i övriga fall nämnda avdrag skall reduceras med 25 procent av det nyanskaffade fartygets förkrigsvärde. Under det nu pågående kriget hava fartygsförlusterna varit så stora, att det icke varit möjligt att ersätta det förlorade tonnaget, i varje fall icke om man utgår från förlusterna räknade i tontal. I sitt yttrande över förslaget till krigskonjunkturskatt har Sveriges redareförening framhållit, att taxeringsmyndigheterna vid tillämpningen av bestämmelserna om överprisavdraget i regel utgå från en jämförelse mellan det förlorade och nyanskaffade fartygets förkrigsvärde utan att därvid taga hänsyn till att förlust av ett fartyg för upprätthållande av rörelsen kräver anskaffning av nytt tonnage till minst samma storlek som det förlorade, oaktat det nya fartyget har ett högre värde i penningar än det förlorade. Då reglerna på förevarande område för industriens vidkommande starkt uppluckrats i praxis, har föreningen påyrkat, att regelmässigt hela överprisavdraget för nyanskaffade fartyg skulle få avdragas.

Departementschefen har ansett detta yrkande icke böra föranleda någon särskild åtgärd. Såsom motiv härför har han anfört, att rätt till dylikt överprisavdrag uppenbarligen skulle komma att avse endast sådana rederier, som icke gjort några fartygsförluster, samt att fullt överprisavdrag kunde erhållas genom förmedling av provisorisk skattepåföring, därest det nyanskaffade tonnagets värde nedginge under 125 procent av förkrigsvärdet.

Under det nu pågående världskriget hava som bekant de svenska rederierna åsamkats synnerligen stora förluster av tonnage. Risk föreligger även för att dessa förluster under den närmaste tiden ytterligare komma att ökas. I följd härav torde man kunna förvänta, att den svenska handelsflottan efter krigets slut kommer att bliva av väsentligt mindre storlek än vid krigets början, därest icke särskilda åtgärder vidtagas för att motverka denna utveckling. Då säkerställandet av erforderlig nyanskaffning av tonnage är en angelägenhet av stor vikt icke blott för rederierna utan även och till och med i än högre grad för näringslivet i övrigt samt för det allmänna, anse vid det vara angeläget, att beskattningsreglerna icke lägga hinder i vägen för en sund utveckling på detta område.

Gentemot vad departementschefen anfört i detta ämne må framhållas, att för exempelvis ett linjerederi, som förlorat ett eller flera fartyg, är det av skäl, som ovan anförts, av vikt, att rederiet snarast söker nyanskaffa lika stort tonnage som det förlorade. Enligt den nuvarande praxis i fråga om överprisavdraget är detta emellertid icke möjligt, alldenstund därvid icke tages hänsyn till förhållandet mellan tontalen å de förlorade och nyanskaffade fartygen. Såvitt vi kunna finna, kan denna bristfällighet i gällande bestämmelser eller i varje fall i den nuvarande praxis icke rättas till enbart med stöd av föreskrifterna om provisorisk skattepåföring. Vi hemställa därför, att gällande bestämmelser måtte kompletteras med en föreskrift av innebörd, att

rederiföretag, som förlorat ett eller flera fartyg, skall vara berättigat till helt överprisavdrag, därest de nyanskaffade fartygen äro av samma tontal som de förlorade.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 193 måtte — under uttalande att industriföretagens bidrag till institut för tekniskt-vetenskaplig forskning äro hänförliga till sådana omkostnader i rörelse, för vilka avdrag vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt äro medgivna — vidtaga sådana ändringar i och tillägg till det framlagda förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943 att de av oss här ovan framförda synpunkterna vinna beaktande,

samt att vederbörande utskott måtte verkställa härav föranledda ändringar i nämnda förslag.

Stockholm den 4 maj 1943.

Harald Nordenson.

Ivar Anderson.

William Nisser.
